

BLOGI

Suurimmilla seteleillä on oma paikkansa

14.10.2014 • BLOGI • KARI TAKALA

Suomalainen kuluttaja ei juuri kohtaa suurimpia 500 ja 200 euron seteleitä arkipäivän maksutilanteissa. Kaupan kassalla niitä joskus vilahtaa ulkomaa-laisten maksaessa ostoksiaan suuremmilla seteleillä tai satunnaisemmin ihmisten tehdessä ostoksia kodinkoneliikkeissä tai muissa erikoisliikkeissä. Pienehkö määrä suomalaisia tavaranhankkijoita ja käytetyn auton ostajia saattaa hakea niitä erikseen pankkikonttoreista suurempiin käteisostoksiin lähinnä euromaissa.

Sen sijaan tavalliset suomalaiset loma- ja työmatkailijat eivät näe vaivaa mennä pankkikonttoriin hakemaan suurempia seteleitä, vaan tyytyvät useimmiten täyttämään lompakkonsa suurimmilla automaateista saatavilla 50 euron seteleillä. Tyypillisemmin suomalaiset matkailijat maksavat suurempia lomamatkajenoma ja hotelliyöpymisiä luotto- ja maksukorteilla.

Reilut 90 prosenttia käteisestä päätyy kuluttajille pankkiautomaattien kautta ja loput lähinnä pankkikonttoreista. Käteispalveluja tarjoavia pankkikonttoreita oli viime vuodenvaihteessa enää 950, ja niiden määrä on edelleen vähenemään päin, joten suurempien käteissummien saatavuudessa on omat haasteensa. Käteisnostot kauppojen kassoilla ovat yleistyneet erityisesti haja-asutusalueilla, mutta niiden merkitys jakelukanavana ei ole vielä suuri. Käteisen mahdollisena lähteenä ne voivat olla paikkakuntaakohtaisesti tärkeitä.

Suurimmaksi osaksi käteisen saatavuuden heikkenemisen taustalla on korttimaksujen lisääntyminen. Suomessa euromääräisistä vähittäismaksuista kaupan kassalla enää reilu viidennes tehdään käteisellä ja loput etupäässä maksukorteilla. Kappalemääräisesti vielä reilu kolmannes maksutapahtumista tehdään käteisellä, sillä käteisellä maksetaan runsaasti erilaisia pienempiä ostoksia.

Joskus kuitenkin kuulee arveluja, että suurimmat eurosetelit ovat vain harmaan talouden ja muiden hämärämiesten seteleitä, jotka voitaisiin poistaa helposti kierrosta laillisen maksamisen mitenkään kärsimättä.

Asiaa on selvitelty euroalueella ja Suomessa laajemmin, sillä eurokäteisen ja erityisesti suurimpien euroseteleiden kysynnän kasvu on eurokaudella ollut hyvin voimallista. Jatkuvasti kasvaneen suurempien seteleiden kysynnän taustalla on ensinnäkin se, että eurokäteinen ei toimi ainoastaan maksuvälineenä vaan myös samalla likvidinä varallisuuden hallussapitomuotona. Euroalueella oli jo aiemmin useammassa maassa, kuten Saksassa ja Alankomaissa, käytössä suurempia seteli-arvoja ns. kassavarantosäästämiseen. Näitä valuuttoja ryhdyttiin yhteisvaluutan käyttöönoton myötä vaihtamaan suurimpiin euroseteleihin. Tämä motiivi on osaksi taustalla myös Suomessa eurokaudella tapahtuneeseen käteisen liikkeeseenlaskun nyt jo nelinkertaiseen kasvuun. Suomessa markka-aikana käteisvarantosäästämistä oli ollut selvästi mm. Yhdysvaltain dollareissa ja Saksan D-markoissa, joiden sijaan eurokaudella säästäminen siirtyi omaan eurovaluuttaan.

Finanssikriisin yhteydessä tapahtui myös jonkin verran talletuspakoa pankkitileiltä eurokäteiseen myös Suomessa, koska luottamus yksityiseen pankkijärjestelmään ja talletussuojan kattavuuteen rakoili. Vuoden 2012 kesän jälkeen suurempien euroseteleiden kysyntä on vaimentunut, jonka on tulkittu liittyneen luottamuksen palautumiseen yksityiseen pankkijärjestelmään.

Liikkeellä olevasta eurokäteisestä kaikkiaan neljännes toimii euroalueen ulkopuolelle lähinnä säästämismuotona, sillä euroalueen inflaatiotavoitteen pitävyyteen luotetaan laajasti. Viimeisin erimerkki tästä on eurokäteisen säästämisen lisääntyminen Venäjällä ja Ukrainassa. Käteisellä näyttää näin olevan selkeä oman talouden turvaamiseen liittyvä motiivi.

Suomessa tehdyillä kuluttajakyselyillä on selvitetty suurempien käteissummien ja suurimpien euroseteleiden nostojen syitä. Pankkikonttoreissa tehdyissä kyselyissä vuonna 2006 konttoreiden käteishuollosta vastaavat virkailijat olivat sitä mieltä, että nettomääräisesti harmaa talous ei ole lisääntynyt eurokaudella, vaan vähentynyt.

Vuonna 2008 selviteltiin suurempien seteleiden käyttökohteita. Tässä kyselyssä yli 60 prosentilla kuluttajista oli ollut hallussaan suurimpia 500 ja 200 euron seteleitä ainakin kerran. Suurempien seteleiden käyttökohteet vaihtelivat laajasti, ja niistä keskeisimmät olivat elektroniikan ja huonekalujen os-

tot, autojen ja muiden kulkuvälineiden ostot, kiinteistökaupat, lomamatkailu, rahasiirrot ja muut tavanomaiset menot. Vain 5 prosenttia kuluttajista oli käyttänyt suuriarvoisia seteleitä remontteihin, jotka olivat ennen kotitalousvähennystä mahdollinen suurempien seteleiden harmaan talouden käyttökohde.

Käteisen ainutlaatuinen ominaisuus sähköisiin maksutapoihin verrattuna on se, että sitä voidaan käyttää myös anonyymisti ilman sähköistä jälkeä maksajasta. Suomen Pankin kuluttajatutkimusten mukaan anonyymiudella ei kuitenkaan ole kovin suurta painoarvoa maksutavan valinnassa. Vuoden 2014 kyselyssä nimettömyyden mainitsi tärkeäksi maksutavan valintaan vaikuttavaksi tekijäksi vain 2 prosentti kuluttajista.

Vaikka joissakin talousrikoksissa (kuten huumekauppa) käteistä rahaa löytyy usein näyttäviä summia piilotettuna, niin ei voida olettaa, että suurempien euroseteleiden poistaminen kierrosta merkittävästi vähentäisi harmaaseen talouteen liittyvää veronkiertoa tai muuta rikollisuutta. Suurempien seteleiden sijaan todennäköisesti pienempien seteliarvojen käyttö tai muiden valuuttojen käyttö lisääntyisi.

Harmaan talouden toiminnan estämisessä on jo otettu Suomessa käyttöön tehokkaampia keinoja. Palkan maksu pankkiin rakentamisessa sekä työntekijöiden rekisteröinti sekä kuitin tarjoamispakko vähittäismyynnissä ovat tehokkaampia keinoja harmaan talouden kitkemiseen kuin suurempien seteleiden käyttökielto. Käteisen käyttöä laittomassa toiminnassa tai laitonta toimintaa ylipäänsä on valitettavasti hankala kokonaan estää.

Suomessa on laajasti noudatettu linjaa, jonka mukaan vähittäismaksamistapojen kehityksen annetaan tapahtua markkinaehtoisesti niiden kysynnän perusteella. Kysyntään vaikuttaa esimerkiksi eri maksutapojen tekninen kehitys. Tyypillisesti kuluttaja saa Suomessa maksupisteissä valita omalta kannaltaan parhaiten sopivan maksutavan. Eurojärjestelmässä korostetaan myös keskuspankkien neutraalia suhtautumista eri vähittäismaksutapoihin, jonka mukaisesti käteismaksuja ei erikseen saa tukea muttei myöskään karistaa muiden maksutapojen rinnalla.

Näyttää siltä, että mitään erityistä tarvetta suurempien euroseteleiden poistamiseen käytöstä ei ole. Euromaana Suomi ei voi myöskään yksin päättää asiasta. Muissa euromaissa, kuten Saksassa, käytetään käteistä huomattavasti Suomea enemmän, myös isoja seteleitä. Kuitenkin jo tällä hetkellä kauppaliikkeet voivat olla hyväksymättä suurimpia euroseteleitä maksuina,

jos siitä ilmoitetaan erikseen selvästi asiakkaille esimerkiksi kassalla. Käteinen on euroalueella virallinen maksuväline, joten periaatteessa se on hyväksyttävä maksun tai velan suorituksena.

Vaikka Suomessa suurimpia seteleitä käytetään todella vähän, on tilanteita, joissa suurempi summa on kätevä maksaa käteisellä. Kaikilla ihmisillä ei ole maksukortteja tai kykyä käyttää niitä, ja heidänkin on voitava tehdä isompia hankintoja. Monet henkilöltä toiselle menevät maksut tai vaikkapa lahjat on edelleen kätevintä tehdä käteisellä. Kaikki käteistä käyttävät ihmiset eivät todellakaan ole rikollisia.

KIRJOITTAJA

Kari Takala toimii johtavana neuvonantajana rahahuolto-osastolla. Hän on EKPJ:n setelikomitean (BANCO) jäsen.

[Kari.Takala \(at\) bof.fi](mailto:Kari.Takala(at)bof.fi)

AVAINSANAT:

- [Maksaminen](#)
- [Raha](#)